

De Opstandingskerk aan de Koediefslaan

Marloes van Buuren

In 1920-1921 werd de eerste gereformeerde kerk van Heemstede gebouwd, die jarenlang gewoonweg de Koediefslaankerk heette en pas in 1962 na een ingrijpende verbouwing de naam Opstandingskerk kreeg. In 1991 is de kerk gesloopt en kwam er een appartementencomplex voor in de plaats. De pastorie en de voormalige kosterij die de kerk flankeerden bleven staan. De geschiedenis van de gereformeerde kerk in Heemstede, sterk verbonden met die van Haarlem, begon in een bolenschuur aan de Bronsteweg.

De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben een ingewikkelde voorgeschiedenis van afsplitsingen en fusies. Na de Afscheiding van 1834 ontstonden er voor het eerst zelfstandige Gereformeerde Kerken naast de Hervormde Kerk. In Haarlem kwamen de eerste gereformeerden samen op drie plaatsen, onder meer op de Gedempte Oude Gracht waar nu de Wilhelminakerk staat. Net als elders in Nederland schaarden die drie verschillende kerken zich in 1892 onder de Gereformeerde

Kerken, maar ze gingen nog niet helemaal samen. Pas in 1916 besloten ze tot de bouw van een gezamenlijke nieuwe kerk, de latere Wilhelminakerk. Terwijl het proces van die zogeheten 'ineensmelting' in Haarlem nog gaande was, gingen er in 1915 in Heemstede stemmen op ook daar een kerk 'tot openbaring te brengen'. Die plannen werden in Haarlem aanvankelijk niet met veel enthousiasme ontvangen. Als Heemstede kerkleden van Haarlem afsnoepte, werd de basis in Haarlem immers smaller.

◀ Tussen de kerk en het huis rechts op de foto (Koediefslaan 64) loopt, niet zichtbaar, de Van Slingelandtlaan. Koediefslaan 66 en Van Slingelandtlaan 2 – 6, gebouwd in 1926, staan er hier nog niet.

Te ver lopen naar de kerk

Het waren de ‘broeders’ A. van der Plas uit Zandvoort en architect Arie (Andries) de Maaker uit Heemstede die in het najaar van 1915 voor het eerst spraken over een eigen gereformeerde kerk voor Heemstede, Aerdenhout en Zandvoort. In de daarop volgende maanden kwamen er andere geïnteresseerden bij: architect Tijs de Bruin, hoofdopzichter bij de Amsterdamse waterleiding Johan Boelhouwer, piano- en orgelhandelaar Dirk Goldschmeding en Cornelis Schipper, in een latere notariële akte genoemd als ‘zonder beroep’. In mei 1916 schatte Boelhouwer het aantal gereformeerde gezinnen in Heemstede, Aerdenhout en Zandvoort op vijftig à zestig. Precieze aantallen en adressen moesten van de kerkeraden van Haarlem komen. De wens een eigen kerk te hebben was deels puur praktisch. In een tijd waarin de meeste mensen nog lopend naar de kerk gingen, was Haarlem vanuit Zandvoort en het zuiden van Heemstede gewoon te ver, zeker in de winter. Je kon kinderen niet vijf kwartier laten lopen naar catechisatie en andersom was het afleggen van huisbezoeken door ouderlingen ook lastig in de buitengemeenten.

Het overleg met een commissie van de drie gereformeerde kerken van Haarlem verliep stroef, maar op 29 juli 1916 lieten de Heemstedse initiatiefnemers weten

hun plannen door te willen zetten. De Haarlemse commissie wees erop dat Zandvoort en Aerdenhout volgens de classis onder de kerk van Bloemendaal vielen. De commissie twijfelde aan de financiële haalbaarheid van de Heemstedse plannen en adviseerde bij Provinciale Staten na te gaan hoe het stond met de annexatieplannen van Haarlem. Als de wijk Bosch en Vaart en het deel tussen Leidsevaart en Aerdenhout bij Haarlem zouden komen, zou een groot deel van de Heemstedse lidmaten inwoner van Haarlem worden.

Op zoek naar tijdelijk onderdak

Op 9 oktober 1916 vormden de Heemstedenaars de ‘Commissie inzake de Institueering van de Gereformeerde Kerk te Heemstede’, met Schipper als voorzitter, Boelhouwer als secretaris en De Bruin als penningmeester. De Haarlemse dominees Ringwalda, Datema en Tibben gaven hun weerstand op en adviseerden de classisvergadering op 12 december 1916 in Heemstede ouderlingen en diakenen te benoemen en daarmee de Gereformeerde Kerk in Heemstede te institueren. Er werd besloten dat de kerkelijke grens zou samenvallen met de gemeentegrens en daarmee kwam de wijk Bosch en Vaart bij de Heemstedse kerk.

De Heemstedse broeders wilden graag hun eigen kerk bouwen en met twee architecten in de gelederen werd daar ook al concreet over nagedacht. Maar bouwgrond kopen kon niet zomaar: nog afgezien van de financiering was er, zolang de kerk niet geïnstitueerd was, geen rechtspersoon die dat kon doen. En omgekeerd: om de kerk te kunnen institueren moest er weer onderdak gevonden worden, een gebouw dat tijdelijk kon dienstdoen als hulpkerk. Er kwamen diverse panden in beeld, waaronder de voormalige Dorstige Kuil aan de Koediefslaan 69, een ruimte bij *Leeuw en Hoof*t (dat een jaar later afgebroken zou worden) en zelfs de bovenzaal van Café Landzicht op de hoek van de Binnenweg en de Koediefslaan. Om

▼ *De bollen-schuur die van 1917 tot 1921 dienst deed als Gereformeerde Kerk. Het gebouw was alleen bereikbaar vanaf de Bronsteeweg, maar lag tegen de Crayenestervaart aan. Na sloop van de schuur in 1957 zijn hier de huizen Crayenestersingel 12 t/m 20 gebouwd.*

uiteenlopende redenen ging dat allemaal niet door. In januari 1917 lukte het Tijs de Bruin om de bollenschuur van Leo Roozen aan de Bronsteeweg te huren. De bollenstellingen gingen eruit en de vloer en de kap werden versterkt. Beneden kwamen een kerkruijme met podium en preekstoel, een vergaderkamer, een portaal en een privaat en over de volle lengte van het gebouw werd een gaanderij met balustrade gebouwd. De schuur lag bijna tegen de Crayenestervaart aan, dus vanaf de Bronsteeweg werden twee grintpaden aangelegd naar de ingang van de hulpkerk. Goldschmeding zorgde dat er een geschikt orgel kwam.

Op 7 maart 1917 werden tijdens een vergadering in de politiepost in de Boekenrodestraat de leden van de toekomstige kerkeraad aangewezen. Het waren Schipper, De Bruin, Boelhouwer, Goldschmeding, De Maaker en verder Hendricus Franciscus van der Wal (chauffeur), Otto van Willigen (graanhandelaar) en Gerrit Jan Schut (tuinbaas op de Hartekamp).

9 april 1917

Op tweede paasdag, 9 april 1917, werd de eerste woorddienst van de Gereformeerde Kerk in Heemstede gehouden. Een eigen dominee was er nog niet. De Haarlemse ds. Datema institueerde de ouderlingen en diakenen in hun ambt. Namens de Haarlemse kerkeraad sprak ds. D. Tibben, namens de classis ds. De Vries van Zaan-

Een eigen dominee was er nog niet

dam. Het gebouw, aldus een krantenbericht, was praktisch ingericht en maakte 'een zeer rustige, vriendelijke indruk'. Er was plaats voor 250 mensen.

De commissie van instituering zou pas in januari 1918 opgeheven worden, omdat de financiële afwikkeling van de inrichting van de hulpkerk nog op zich liet wachten. Er was inmiddels al wel een commissie van beheer ingesteld.

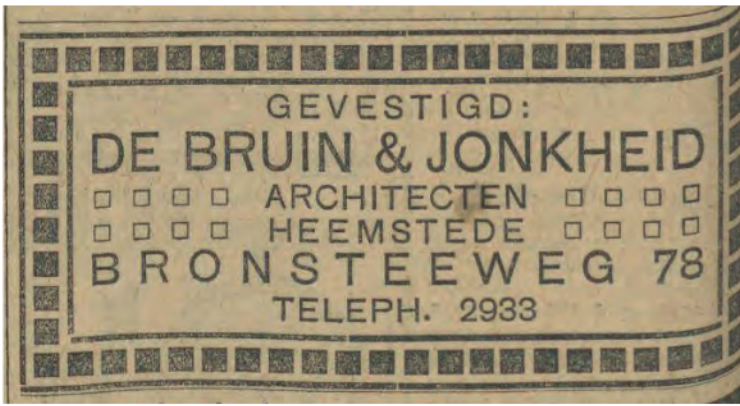
Stoven en petroleum-lampen

In november 1917 besloot de commissie van beheer 'tot aankoop van een 25-tal vurenhouten stoven met eikenhouten bovenkant, benevens de daarbij behorende testen' te vullen met de gloeistof 'gloed'. 'Een telefooninstallatie ten gerieve der hardhoorende broeders en zusters' bleek helaas te duur en elektrisch licht ook. Voor die twee maanden per jaar dat het te donker was, kon men zich wel behelpen met petroleumlampen.

Twee petten op

Al in 1916 waren er plannen voor nieuwbouw. Meteen was duidelijk dat de financiering een groot probleem zou worden. Door blokkades als gevolg van de Eerste Wereldoorlog waren bouwmaterialen schaars en duur. Het institueren van de kerk en het aanstellen van een dominee kreeg voorrang.

Twee architecten in de commissie van instituering en later in de commissie van grondaankoop leek een weelde, maar leidde in de praktijk tot wrijving. Hoewel De Bruin en De Maaker liever onafhankelijk van elkaar een plan tekenden, presenteerden ze, omdat dat zo afgesproken was, op 18 januari 1917 toch samen een ontwerp. Maar van meet af aan leek De Bruin de meeste invloed te hebben. De belangen van De Bruin en van de kerk liepen daarbij door elkaar. De Bruin was eind 1916 in zijn rol van penningmeester al in onderhandeling over bouwgrond aan de Koediefslaan, maar tot koop kwam het toen niet. De commissie van grondaankoop en de kerkeraad kozen voor nieuwbouw op de plek van de hulpkerk, omdat deze gunstig lag voor het Bosch en Vaartkwartier en de omgeving van het Zuiderhoutpark. De Bruin woonde op Bronsteeweg 78 en had er behalve zijn eigen huis ook nog grond in eigendom. Hij wilde in februari 1918 een perceel van 32 x 53 meter voor een bedrag van 14.000 gulden aan de kerk ver-

▲ Algemeen Handelsblad, 9 februari 1918. De vrouw van Tijs de Bruin was een tante van Klaas Jonkheid. De twee architecten werkten officieel samen van februari 1918 tot 31 december 1926.

kopen. Zijn woonhuis zou hij tot 1 december 1919 verhuren als predikantswoning en intussen zou op het ernaast gelegen terrein, ook zijn eigendom, een woning gebouwd worden die architectonisch aansloot bij de te bouwen kerk en pastorie. De bouw van de kerk kon wachten tot er voldoende geld was en intussen kon men gebruik blijven maken van de hulpkerk. De Bruin had in deze plannen twee petten op, want samen met De Maaker en graanhandelaar Otto van Willigen zat hij in de commissie van grondaankoop, zodat hij zowel de beoogde verkoper als adviseur van de koper was. Of de kerkeraad om die reden koop van De Bruin niet wilde of toch de locatie niet geschikt vond is niet duidelijk, in ieder geval viel de keuze toch op de Koediefslaan.

Onenigheid over de ontwerpopdracht

Het beoogde stuk grond lag aan de noordkant van de Koediefslaan, ongeveer honderd meter van de Heren-

► Op de bouwtekeningen van De Bruin en Jonkheid staan fraai gekalligrafeerde logo's en titels en ook hun briefhoofd was in die stijl.

▲ Op 2 augustus 1920 legde dominee Hermanus Brouwer, die in 1918 benoemd was, de eerste steen van de kerk.

Uit het bestek

Plint buitenmuren: blauwkleurige Utrechtse vlakke klinkers
 Opgaande muren en toren: kleurig Waalhardgrauw
 Lambrisingen, raamomlijstingen: gele Friese siersteen
 Opgaande binnenmuren: 1e soort rode Waalvormsteen of Belgische steen
 Dakschilden en torenspitsen: 1e soort Duitse blauwkleurige leien.

Naar verluidt vond architect Van Loghem de stenen van de buitenmuren, afkomstig uit de Betuwe, zo mooi van kleur dat hij ze ook koos voor zijn stads- wijk Tuinwijk, nu Haarlem, maar bij de voltooiing in 1922 nog Heemstede.¹

¹ Architect D. Dondorp zei dit in zijn toespraak in 1971 bij het vijftigjarig bestaan van de kerk.

weg op de hoek van een in het uitbreidingplan van 1912 nieuw geprojecteerde weg, de latere Van Slingelandtlaan. De Bruin was de spil in het hele verhaal. Hij onderhandelde met grondeigenaar en bollenboer Cornelis Petrus Nelis, was steeds degene die verslag uitbracht namens de commissie van grondaankoop en drong erop aan dat er zo snel mogelijk een uitgewerkt schetsontwerp van de kerk ter voorlopige goedkeuring aan B&W van Heemstede aangeboden zou worden. De Bruin vroeg de kerkeeraad om een duidelijke opdracht te geven aan een bekwame architect, 'uit eigen kring' of van daarbuiten. Hij maakte duidelijk dat De Maaker en hij het niet samen zouden doen, omdat ze elk hun eigen opvattingen hadden. De Bruin was in de voorafgaande jaren al vaak gecompimenteerd voor zijn grote inzet bij het vinden van een geschikte

van beheer voelde zich gepasseerd en was het niet eens met de gang van zaken. Maar het bleef zoals het was: De Bruin werd de architect van de nieuwe kerk, samen met Klaas Jonkheid. Kort daarvoor, in februari 1918, was hij officieel de samenwerking aangegaan met deze 28 jaar jongere architect, een neef van De Bruin's echtgenote Celia Jonkheid.

Andries de Maaker kreeg zijn 'revanche' eind 1919: hij werd de architect van de Wilhelminakerk aan de Gedempte Oude Gracht in Haarlem.

Bouw en ingebruikname van de kerk

De kerk aan de Koediefslaan werd gebouwd op regiecontract. Bij normale aanneming wordt er gebouwd voor het bedrag waarvoor de aannemer het werk aangenomen heeft. Vallen de kosten hoger uit, dan heeft hij pech, en zijn ze lager dan heeft hij geluk. Bij bouwen op regiecontract is er weliswaar ook een inschrijving van aannemers (bij de kerk aan de Koediefslaan was Lindeboom met 144.755 gulden de laagste en het werk werd hem dan ook gegund), maar de uiteindelijke som die betaald moet worden bestaat uit de kosten voor materiaal, loon en een winstmarge.¹ Het is goed mogelijk dat de architecten in 1920 voorzagen dat de tijdens de Eerste Wereldoorlog zo hoge prijzen voor bouwmaterialen in de loop van de bouw weer zouden zakken en dat men daarom een contract als dit aandurfde en zelfs als gunstig zag. Hun keuze bleek een goede, want uiteindelijk viel de bouwsom bijna 11.000 gulden lager uit.

Voor het zover was vergde het echter veel inspanningen om het benodigde geld bij elkaar te krijgen, maar in juni 1920 was er 50.000 gulden binnen en kon de bouw van start gaan. In april was de bouwvergunning al afgegeven.

Op 14 oktober 1920 schreef *Haarlems Dagblad* dat alles voorspoedig liep. 'Het belooft, gezien de tekening, een fraaie

¹ Architect Dondorp noemde deze wijze van bouwen in 1971 'christelijk bouwen', wat suggereert dat dit in christelijke kring vaker voorkwam dan elders.

▲ *Tijdens de bouw. Helaas weten we niet wie dit zijn, mogelijk links aannemer Lindeboom en rechts Tijs de Bruin of Klaas Jonkheid.*

hulpkerk en de verbouwing en inrichting daarvan. Ook waardeerde de kerkeeraad het bijzonder dat hij zijn eigen huis beschikbaar stelde voor catechisatie 'in een behoorlijk verlichte en verwarmde ruimte'. Op 14 maart 1918 meldde de kerkeeraad aan de commissie van beheer dat ze De Bruin aangewezen hadden om het schetsontwerp te maken. De commissie

▲ Dit fraaie logo gebruikte de kerk in 1925.

kerk te worden. (...) Het gebouw, dat ongeveer 600 zitplaatsen zal bevatten, komt met het front gedeeltelijk aan de Koediefslaan en aan een aldaar nieuw geprojecteerden weg.² De fundering voor de toren was gelijk met de rest van de kerk gebouwd, maar de beslissing om de toren daadwerkelijk te bouwen viel pas toen de kap op de kerk lag. De kerk kostte 95.000 gulden en de toren nog eens 30.000 gulden extra. Het duurde nog geruime tijd voor ook de pastorie en de kosterij met vergaderruimten aan weerszijden van de kerk af waren.

Voor die tijd werd de kerk zelf al wel in gebruik genomen. Dat gebeurde op tweede pinksterdag, 16 mei 1921. Omdat de kerkbanken nog niet klaar waren, werd het pinksterfeest gevierd op plankjes op kisten.

Waardering van Jos Th. Cuypers en de pers

Bij het vijftigjarig bestaan van het kerkgebouw in 1971 sprak architect D. Dondorp.³ Hij gaf aan hoe de rolverdeling tussen de twee architecten was geweest. De stedenbouwkundige opzet en de constructies waren van de hand van Tijs de Bruin en de architectuur van Klaas Jonkheid. Dondorp roemde de durf van de architecten en de kerkgemeente: 'Men moet vandaag toch zeker bewondering hebben voor de mensen die dit gebouw hebben aangedurfd. Ze zijn wat hun kerkgebouw betreft revolutionair geweest.'⁴ De kerk aan de Koediefslaan

was één van de eerste grote gereformeerde kerken die, mede naar de inzichten van Abraham Kuiper, gebouwd werden. Dondorp sprak over de symbolen die Jonkheid de kerk had meegegeven: de zevenvuldigheid in de zeven traveeën van het schip van de kerk, de drievoudigheid in de drie frontingen, bogen en zijramen en het woord dat centraal stond doordat alle constructielijnen van bogen en kerkspanten één middelpunt vonden in de bijbel op de kansel. Dominee Brouwer, sinds 1918 in Heemstede in functie, had boven de ingang van de kerk het opschrift laten aanbrengen 'Uw Woord is de Waarheid'. Hoewel de kerk al in mei 1921 in gebruik genomen was, verschenen beoordelingen in de pers pas toen in 1922 ook de pastorie en de kosterij voltooid waren. *Haarlems Dagblad* noemde de kerk in 1922 'den deftigen kerk' met een 'wijdingsvol cachet' en de *Haagsche Courant* beschreef de kerk als 'een lust voor het oog en een sieraad voor de omgeving'.

▲ Ook bij de pastorie is op veel plaatsen de 'drievoudigheid' te zien, bijvoorbeeld in de aantallen ramen. Opvallend zijn ook het fraaie metselwerk en het in decoratieve vormen geklopte lood langs de dakranden.

² De Van Slingelandtlaan kwam er in 1925, de eerste huizen, Koediefslaan 66 en Van Slingelandtlaan 2, 4 en 6, zijn uit 1926.

³ Volgens D. Dondorp was architectuur van kerken een afspiegeling van de wijze waarop iemand het geloof beleeft. 28-9-1991, *Reformatorisch Dagblad*. De architect was een broer van Arie Dondorp, die van 1929 tot 1966 dominee van de kerk aan de Koediefslaan was.

⁴ Architect D. Dondorp zei in 1971 ook: 'De beroemde architect Jos Cuypers, de man van het Centraal Station en het Rijksmuseum te Amsterdam, nodigde de heer Jonkheid naar zijn bureau te Amsterdam, om hem een compliment te geven van het ontwerp van wat nu de Opstandingskerk is.' Dondorp vergiste zich echter een generatie. De architect van het Centraal Station en Rijksmuseum is Pierre Cuypers (1827-1921). Zijn zoon Jos (1861-1949) is de man van o.a. de kathedrale basiliek St. Bavo in Haarlem, de Effectenbeurs en het Uitbreidingsplan van Heemstede in 1912. Hij zat jaren in de Welstandscommissie van Heemstede en beoordeelde in die functie ook het plan van De Bruin en Jonkheid.

De eerste jaren

Bij de verdere inrichting van de kerk na de ingebruikname zien we na alle commissies van uitsluitend mannen voor het eerst ook de namen van vrouwen opduiken.⁵ De dames Brouwer-de Ruiters, Hinloopen en Kwak-Korthof organiseerden in het najaar van 1921 een bazaar om geld in te zamelen voor het meubilair. Hun initiatief bracht drieduizend gulden op. In de in februari 1921 ingestelde Orgelfonds Commissie zaten ook twee

▲ De ingang van de kerk en de kosterij.

vrouwen. Het orgel van de firma Furtwängler en Hammer uit Hannover werd op 13 september 1922 feestelijk in gebruik genomen. Jos de Klerk besprak het orgel uitgebreid in het *Haarlems Dagblad* en preeste de akoestiek van de kerk voor orgelspel; er was geen hinderlijke

⁵ Ambten binnen de gereformeerde kerk werden pas in 1968 voor vrouwen opengesteld.

weerkaatsing. Voor het gesproken woord vanaf het podium bleek de akoestiek veel minder goed.

Het aantal van zeshonderd zitplaatsen was de eerste jaren veel te veel voor de ongeveer tweehonderd kerkgangers. Dwars door de kerk werd dus een gordijn opgehangen, zodat de gelovigen dicht bij elkaar zaten en het te verwarmen gedeelte kleiner was.

Op de verlichting kwam kritiek. In november 1925 schreef de heer Bijleveld uit de Bosboom Toussaintlaan dat de lichtval overdag al niet goed was maar bij kunstlicht zeker niet. ‘Te luisteren naar iemand die nauwelijks zichtbaar is en wiens gezicht des avonds in duisternis is gehuld, is voor gewone stervelingen te veel gevegd!’

D. Swagerman zou graag willen dat iedereen als compleet gezin in de banken kon plaatsnemen. ‘Thans reeds bestaan er enkele ‘jongelieden-banken’ in ons kerkgebouw, waar een zeker toezicht niet geheel overbodig is. Het zou te betreuren zijn indien dit grotere afmetingen zou aannemen.’

Groei en krimp

In de jaren dertig groeide de kerkgemeente met ongeveer honderd leden per jaar en dat werd voor het kerkgebouw én voor dominee Dondorp alleen wel wat veel. Vanaf het voorjaar van 1936 waren er diensten in het gebouw voor Christelijke Belangen aan de Voorweg en nog datzelfde jaar werd achter het intussen aangekochte pand van het voormalige caférestaurant Van Ree aan de Camplaan 18 een houten hulpkerk gebouwd. In 1938 kwam er ook een tweede dominee bij. In de oorlogsjaren waren alle kerken beter gevuld dan ooit en dat gold ook voor de Koediefslaankerk. Het was er zo vol dat de laatkomers tussen de ouderlingen op het podium gingen zitten en kinderen op de trap treden van de kansel.⁶ De drukte werd opgelost met het instellen van een extra kerkdienst.

De kerkelijke gemeente Heemstede

⁶ Aldus Lyda Krijgsman-Woelders in ‘Opgroeien in Heemstede’, *HeerlijkHeden* 152, 2012.

stond ook gebied en daarmee kerkleden af. In 1938 werd de kerk in Bennebroek geïnstitueerd en verschoof de grens, tot dan toe bij de Zwarte Weg en Bekslaan, naar de grens Heemstede-Bennebroek. In 1953 werden het Bosch en Vaartkwartier en het Leidsevaartkwartier, zo belangrijk bij de instituering van de kerk in Heemstede, bij Haarlem-Zuid gevoegd. In 1957 werd de Pinksterkerk op de Camplaan voltooid. Datzelfde jaar werd de bollenschuur waar alles ooit begonnen was, afgebroken.

1960: plannen voor modernisering

De Pinksterkerk op de Camplaan was, al moesten velen in 1957 daaraan wennen, een juweeltje van nieuwe architectuur. In vergelijking daarmee deed de kerk aan

len zien. In 1960 lukte de financiering niet, maar in 1962, met aangepaste en ook goedkopere plannen, wel. Tijdens de bijna een half jaar durende verbouwing verleende de Vredenhofkapel aan de Van Oldenbarneveldtlaan in Haarlem onderdak aan de dominee en kerkgangers uit de Koediefslaan.

Opstandingskerk

De in oktober 1962 heropende kerk kreeg in *Trouw* en het *Haarlems Dagblad* lovende besprekingen.⁷ De 'oude sombere preekkerk' was veranderd in een 'echte gemeentekerk', de 'donkere pijpenla' in 'een lichte blijmoedige ruimte'. Waar eerst de zware houten kansel stond, was nu de avondmaaltafel. De kansel was naar rechts opzij verplaatst en ook de opstelling van de banken

► De veel lichtere en modernere kerk na de renovatie in 1962.

de Koediefslaan steeds meer verouderd aan. De dominee en ouderlingen op het podium, letterlijk verheven boven de gemeente, pasten niet meer in de tijd, zaken als ongemakkelijke banken, matige akoestiek en verlichting gingen steeds meer storen. Architect Piet Koster sr. (1908-1988) maakte een ingrijpend plan van aanpassingen dat de kerkeraad het liefst voor het veertigjarig bestaan van de kerk in 1961 gerealiseerd zou wil-

was aangepast. Een nieuwe elektrische installatie en centrale verwarming verhoogden het comfort. Andere kleuren in het schilderwerk, glas-in-loodramen en nieuwe lampen zorgden voor een heel andere sfeer. Ds. P.H.B.C. Kok, Luthers predikant uit Weesp, maakte een reliëf van de engel bij het geopende graf van Jezus. Dit kunstwerk bezorgde de kerk z'n nieuwe naam: Opstandingskerk.

⁷ *Trouw*, 20-10-1962, *Haarlems Dagblad* 20-10-1962.

In 1963 werd een serie van vijf kerkdiensten vanuit de Opstandingskerk op televisie uitgezonden. In *Trouw* kreeg de kerk complimenten voor de 'liturgische vernieuwing van de eredienst' vooral voor het 'herstel van de gemeenschapelijkheid'.

Dominee Arie Dondorp

Van de dominees die sinds 1918 in Heemstede hun ambt vervulden, moet zeker dominee Dondorp genoemd worden. De eerste gemeente van Arie Dondorp (1903-1984) was Wagenborgen bij Delfzijl. Toen hij in 1929 op 26-jarige leeftijd naar Heemstede kwam ervoer hij dat als een groot verschil. Bij zijn afscheid in 1966, toen hij veertig jaar dominee was en ook veertig jaar

getrouwd, zei hij over zijn komst naar Heemstede: 'Vanuit een dorp met niet aangelegde straten was de overgang naar Heemstede met veel notabelen groot. Wat ik in Heemstede miste, hoewel ik hier overigens een rijke tijd heb gehad en als predikant groeide, is het arbeidersvraagstuk, waar ik altijd bijzonder veel interesse voor heb gehad. Vanuit mijn christen zijn heb ik kritiek op bepaalde sociale situaties.'

Het echtpaar Dondorp kreeg acht kinderen, van wie er één in de oorlog overleed. De vijf zoons werden wonderbaarlijk genoeg allemaal predikant en één dochter trouwde met een predikant. *Haarlems Dagblad* typeerde dominee Dondorp als 'robuust' en 'goedlachs' en in heel Heemstede 'een geziene figuur'. Na zijn afscheid van de drukke

▲ Dominee Arie Dondorp.

► De achterste twee torentjes van de kerk staan hier nog overeind.

Heemstedse kerkgemeente, werd Don-dorp 'rustig aan' dominee in het Zeeuwse Gapinge. Zijn laatste rustplaats is wel weer in Heemstede, op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan.

Aanloop tot sloop en nieuwbouw

In de loop van de jaren tachtig liep het aantal kerkgangers terug en werd het onderhoud van twee kerken, de Pinksterkerk en de Opstandingskerk, te duur. Tegelijkertijd was ook het proces van samengaan met de Hervormde Kerk gaande. Vanaf september 1990 werden er gemeenschappelijk diensten gehouden in de Pinksterkerk, de Oude Kerk en de Vredeshofkapel. Het dak van de Opstandingskerk was slecht en zou eigenlijk

wilde er een klein verpleeghuis voor psychogeriatrische patiënten bouwen en Kennemerduin een serviceflat. Ook waren er gegadigden die in de kerk een oecumenische woongroep wilden vestigen in acht wooneenheden over twee woonlagen en een stiltecentrum onder de kap.

Een plan voor de bouw van appartementen door Huib Bakker Bouw deed in de buurt nogal wat stof opwaaien. Na langdurig overleg en ettelijke aanpassingen werd het plan toch goedgekeurd en kon de kerk gesloopt worden.

Het appartementengebouw heeft dezelfde hoekligging als de kerk en het spitse middendeel verwijst naar de vorm van de kerk. Van de weg af is het geen onaardige aanblik, maar de massieve dichte zijwanden van grijze steen passen

▲ *V.l.n.r. de domineeswo-
ning (Koediefs-
laan 78), het
appartementen-
gebouw op de
hoek en de
voormalige kos-
terij in de Van
Slingelandtlaan;
in werkelijkheid
staan de gebou-
wen niet op één
lijn.*

helemaal vervangen moeten worden. Mede daardoor viel de keuze op sloop van deze kerk.

De kerk werd gesloten en op zaterdag 19 oktober 1990 konden belangstellenden er voor het laatst een kijkje nemen. Zo'n zeventig kerkleden en omwonenden deden dat. Als je dat van tevoren gemeld had, mocht je zelfs op het orgel spelen. De rouwdienst voor koster Van der Ploeg in september 1990 was de laatste dienst die in deze kerk werd gehouden.

Er waren diverse belangstellenden voor de grond. Verpleeghuis Zuiderhout

eerder op een bedrijventerrein dan in een buurt tussen de woonhuizen. Het domineesechtpaar Kok moest een groot deel van hun tuin afstaan en mevrouw Kok kijkt nu nog op de hoge, blinde muur. De burens op de Van Slingelandtlaan hadden het voordeel dat ze heel goedkoop grond van de kerk achter hun huizen erbij konden kopen en zo hun tuin konden vergroten.

Door de verkoop van de Opstandingskerk beschikte de Gereformeerde Kerk over voldoende fondsen om de Pinksterkerk aan de Camplaan te moderniseren

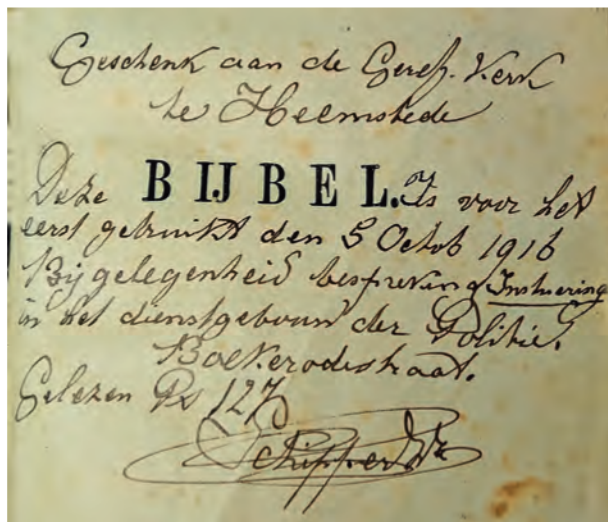
en uit te breiden met vergaderkamers en een ontmoetingsruimte.

Tot slot

In diverse publicaties staat te lezen dat er nog vóór de bollenschuur aan de Bronsteeweg in de schilderswerkplaats van Van Rijn aan de Kerklaan 43 (nu garage Trias) gekerkt zou zijn. Hiervoor is in de archieven van de Gereformeerde Kerk in Heemstede of in kranten uit die

tijd geen enkele aanwijzing gevonden en ook niet voor vergaderingen op dit adres. De kerk werd in Heemstede in april 1917, twee dagen voor de ingebruikname van de bollenschuur, geïnstitueerd.

In de archieven is nog veel meer wetenswaardigs te vinden dan we in het bestek van dit tijdschrift kwijt kunnen. Op onze website www.hv-hb.nl vindt u een bijlage met extra informatie en foto's.

▲ In het archief van de Gereformeerde Kerk van Heemstede wordt deze bijbel bewaard die Cornelis Schipper, de voorzitter van de eerste kerkeraad, aan de kerk schonk. Op het titelblad schreef hij: 'Deze bijbel is voor het eerst gebruikt den 5 October 1916 bij gelegenheid bespreking van Instituering in het dienstgebouw der Politie, Boekenrodestraat. Gelesen Ps. 127.'

▲ De steen die boven de entree aan de Koediefslaan zat is nu nog te zien bij de trap naar de kerkzaal in de Pinksterkerk.

Bronnen

Archieven Gereformeerde Kerk Heemstede, Noord-Hollands Archief, toegang 2277, afdeling 3, Commissie van Beheer.
 Marloes van Buuren, 'Opgroeien in Heemstede, Herinneringen aan de jaren dertig en veertig' in: *HeerlijkHeden* 152, 2012. Ten onrechte wordt in dit artikel alleen Klaas Jonkheid als architect van de Opstandingskerk genoemd.
 Gerben Heitink, '75 jaar wel en wee van een kerkgemeenschap' in: *75 jaar jong! Protestantse Gemeente Bennebroek Het Trefpunt*, Bennebroek 2013.
<http://www.noord-hollandsarchief.nl/kranten>
<http://kranten.delpher.nl>

Met dank aan dhr. J.B. Kastelein, Emilie C.M. Westermann-Koene en mevr. E. Kok-Venema.